

ZVARA EDINA

Ismert könyvgyűjtők tulajdonosi bejegyzései az Esterházy-könyvtárban*

Az Esterházy-könyvtár korának egyik legnagyobb, leggazdagabb hazai gyűjteménye volt.¹ A család gyűjteménye azon igen kevés kora újkori, magyarországi bibliotékák közé tartozik, amely ma is megvan, kötetei kézbe vehetők. Létrejötté Esterházy Miklós (1583–1645) nádor idejére vezethető vissza. Fia, Esterházy Pál (1635–1713) egyesítette kismartoni könyvtárát apja lakompaki könyveivel, majd ezt a könyvtárat összevonta a fraknóival. A könyveket, melyeket 1695-ben készült végrendeletében² Esterházy a helyi ferencesekre hagyott, 1756-ban szállították át a kolostorba. A kötetek a 20. század első felében visszakerültek a kastély könyvtárába, ahol 1937-ben Harich János jegyzéket állított össze róluk.³ A II. világháború

* Kutatásaimat a Klebelsberg-ösztöndíj támogatásával végeztem 2006–2010 között. Az Esterházy Privatstiftung Kulturabteilung (Sammlungen der Fürsten Esterházy) munkatársainak itt szeretném megköszönni segítségüket: Stefan Körnernek, Florian Bayernek, Gottfried Holzschuchnak, Margit Koppnak és Angelika Futscheknek.

¹ MONOK István: *Esterházy-könyvtár(ak)*. In: *Magyar művelődéstörténeti lexikon: Középkor és kora újkor*. Főszerk.: KÖSZEGHY Péter. II. Bp. 2004. 427.; KÖRNER, Stefan: *A Bibliotheca Esterházyana*. In: *Kék vér, fekete tinta: Arisztokrata könyvgyűjtemények, 1500–1700*. Szerk.: MONOK István. Bp. 2005. OSzK, 2005. 105–127; MONOK István: *Esterházy Pál könyvtára és olvasmányai*. In: *Arisztokrácia, művészetek, mecénatúra: Az Esterházy-család. A 2004. április 22–23-án megtartott konferencia előadásai*. Szerk.: CZOMA László. Keszthely, 2005 [2007!] Helikon Kastélymúzeum. /Kastélykonferenciák 3./ 91–101; *Lesestoffe in Westungarn. II. Kőszeg (Güns), Rust (Ruszt), Eisenstadt (Kismarton), Forchtenstein (Fraknó), 1535–1740*. Hrsg.: Tibor GRÜLL, Katalin KEVEHÁZI, Károly KOKAS, István MONOK, Péter ÖTVÖS, Harald PRICKLER. Red.: István MONOK, Péter ÖTVÖS. Szeged, 1996. Scriptum. /Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 18/2. – Burgenländische Forschungen, Sonderband 15./ 159–161, 162–181, 189–192; *Magyarországi magánkönyvtárak I. 1552–1740*. Sajtó alá rend.: BAJÁKI Rita, BUJDOSÓ Hajnalka, MONOK István, VISKOLCZ Noémi. Szerk.: MONOK István, mutató: ZVARA Edina. Bp. 2009. OSzK. /Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 13/4./ 195–248.

² *Testamentum Principis Pauli Eszterházy Palatini...* MOL E 148 NRA Fasc. 353/1. Fol. 40b–41a; Kiad.: MERÉNYI Lajos. = *Történelmi Tár* 1911. 598–619.

³ „Inventarium librorum per condam Palatinum Principem Esterházy apud PP. Franciscanos ad S. Michaellem in Kismarton depositorum et novissime anno 1937 per eosdem PP. Franciscanos fideicommisso Esterházyano restitutorum nec non a dicto fideicommisso receptorum”, Kismarton, Esterházy-könyvtár, Protokoll Nr. 6341, Inventar-Signaturen 14022–15906.

végén mind a németek, mind az oroszok jelentős mennyiségű könyvet vittek el. A könyvtár nagyobb része ma a kismartoni kastélykönyvtárban, egy másik része pedig Moszkvában, a Rudomino Idegennyelvű Könyvtárban őriztetik,⁴ továbbá a hazai és a szlovákiai intézményekben is megtalálható néhány kötet.

A bejegyzések tanúsága szerint Esterházy Pál megszerezte a család több tagjának is a könyveit: Esterházy László (1626–1652), Esterházy László (†1693), Esterházy István (1616–1641). Ismert a család kiterjedt rokonsága, kapcsolati rendszere, ezzel (is) magyarázható, hogy több kiváló tudós, egyházi személy, diplomata könyvei is a főúri könyvtárba kerültek, pl. a Listi családé⁵ és Oláh Miklósé (1493–1568).⁶ Az Esterházy-birtokokon működő több protestáns lelkész könyvhagyatékát is megszerezte, pl. Ceglédi Pál (†1649)⁷ és Kanizsai Pálfi János (1582–1641)⁸ köteteit. (A fentebb említett személyek könyvei – terjedelmi okból is – külön kötetben, tanulmányban jelennek majd meg.)

Jelen közleményünkben azon könyvek címléírását közöljük, amelyekben a magyar művelődéstörténet számára fontos személyek possessorbejegyzése, vagy nekik szóló dedikáció, ajándékozás ténye szerepel.

Aszalay Mátyás (16. század vége – 17. század eleje)

Vécsi református lelkész 1602-ig. Bejárta Görögországot és Ázsia egy részét. Konstantinápolyban is lakott Bethlen Gáborral „azokban a nyomorúságos időkben, midőn az Mihály vajda és Básta kegyetlenkedések miatt az nemesi rend nem

⁴ *Knigi iz sobraniâ knâzej Èstergazi v moskovskih bibliotekah. Katalog.* In: *Bücher aus der Sammlung der Fürsten Esterházy in Moskauer Bibliotheken. Katalog.* Hrsg.: K. A. DMITRIEVA. Moskva, 2007. Rudomino, 349.

⁵ ZVARA Edina: *A Listi-család könyvei.* In: „Apró cseppekből lesz a zápor”. *Bakonyi Géza emlékkönyv.* Szerk.: HEGYI Ádám, SIMON Melinda. Szeged, 2008. Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. /Habent sua fata libelli IV./ 45–70.

⁶ SZELESTEI NAGY László: *Oláh Miklós könyvtáráról.* In: *Program és mítosz között. 500 éve született Oláh Miklós. Az 1993. jan. 9-10-i kolozsvári megemlékezés anyagából.* Szerk.: MÓZES Huba. Bp. 1993. Szent István Társulat, 51–69. – A Kismartonban és a Moszkvában lévő könyvek kézbevitelével Oláh Miklós könyveinek számát is sikerült nagymértékben pontosítani. Az új, rekonstruált jegyzéket a könyvtár elemzésével Monok István dolgozza fel.

⁷ SZELESTEI NAGY László: *Ceglédi Szabó Pál dunántúli református püspök könyvtárának kötetei.* In: *Adalékok a 16–20. századi magyar művelődéstörténethez.* Szerk.: BÁLINT István János. Bp. 1987. OSzK, 97–124. – Kismartoni és moszkvai kutatásaim alkalmával Ceglédi Szabó Pál összes kötetét kézbevettem, és így pontosítottam és kiegészítettem az előző, Harich János összeírása alapján készült könyvlistát. Könyvtárának új rekonstrukciója előkészületben van.

⁸ SZELESTEI NAGY László: *Kanizsai Pálfi János dunántúli püspök könyvei.* In: *Adalékok a 16–20. századi magyar művelődéstörténethez.* Szerk.: BÁLINT István János. Bp. 1987. OSzK, 125–126. A Kismartonban és Moszkvában lévő könyvek kézbevitelével sikerült kiegészíteni az itt megjelent listát. Vö.: ZVARA Edina: *Kanizsai Pálfi János (1582–1641) könyvei Esterházy Pál gyűjteményében.* = MKsz 2010. 3. sz. 386–398.

maradhatott a maga házában és hazájában.”⁹ „Bizantinum [Itinerarium Graecum et Asiaticum]” címmel megírta utazásainak történetét, ez azonban kéziratban maradt.¹⁰ Az Esterházy-gyűjteményben lévő Szamosközy István: *Analecta lapidum* (Patavii, 1593)¹¹ kötetben szerepel beírása, amelyet maga a szerző ajándékozott neki:

SZAMOSKÖZY István: *Analecta lapidum vetustorum, et nonnullarum in Dacia antiquitatum. Ad generosum et illustrem dominum Wolffangum Kovachocium ... Patavii, Laurentius Pasquatus, 1593. [16], 124, [8] fol. 8o – RMK III. 835/1, Apponyi H 537*

Poss.: Pierijs vates Matthia dedite(!) (dedit e?) Musis, Hunc librum nostri pignus amoris habe. Egregio domino Matthiae Azalay, auctor D. D. Albae Transilvaniae 1598. (előzéklap r.); Pierijs vates Matthia dedite(!) (dedit e?) Musis, Hunc librum n(ost)ri pignus amoris habe. Matthiae Azalay (17. század, uo.) Pecsét: 14,492 B/8. Jelzet: Inv. 612792. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

Bánffy Kristóf (1577–1644)

Főpohárnok, tárnokmester, Somogy és Zala megyei főispán. 1598-ban katolizált, amikor alsólendvai udvarába hívta Simon Bratulich pálos szerzetest. Összes gyermekét túlélte, s vele kihalt a lendvai ág. Birtokát először Nádasdy Ferenc, majd Esterházy Pál szerezte meg.¹² Az Esterházy-könyvtárban két könyve maradt fenn:

1) APPONYI Balázs: *In divini et regii prophetae David triadem quinquagenariam, seu psalterium interpretatio poetica ... Viennae Austriae, Matthaeus Formica, 1624. [6], A–Mmm [324], [1] fol. 4° – RMK III. 1355¹³*

Poss.: Sp(ect)ab(i)li ac Magnifico D(omi)no D. Christophoro Banfi De Lindua Sac(rae) Caesareae Regiae(que) M(aies)t(a)tis Consiliario et Cubiculario Debitae obseruantiae causa Author dono dedit m(anu) p(rop)ria (címlap r.) Pecsét: 15,245 G/7. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mitlere, Kasten 4. Regal 1.

⁹ BOD Péter: *Magyar Athenas*. Vál., sajtó alá rend., a jegyzeteket és az utószót írta: TORDA István. Bp. 1982. Magvető. /Magyar Hírmondó/ 261. – SZINNYEI József: *Magyar írók élete és művei*. I. Bp. 1980–1981. 283.

¹⁰ *Inventarium de operibus litterariis ad res Hungaricas pertinentiis ab initiis usque ad annum 1700. = A magyar történeti irodalom lelőhelyjegyzéke a kezdetektől 1700-ig*. Összeáll.: KULCSÁR Péter. Bp. 2003. Balassi–OSzK, 31.

¹¹ SZAMOSKÖZY István: *Analecta lapidum* (1593). *Inscriptiones Romanae Albae Juliae et circa locorum* (1598). Sajtó alá rend.: BALÁZS Mihály, MONOK István. Szerk.: MONOK István. Szeged, 1992. Scriptum. /Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 33./

¹² MONOK István: *A Bánffy család alsólendvai udvara és könyves műveltsége*. In: *Kék vér, fekete tinta. Arisztokrata könyvgyűjtemények, 1500–1700*. Szerk.: MONOK István. Bp. 2005. OSzK, 61–63. – TANTALICS Béla: *A Bánffy család szellemi hagyatéka*. Lenti, 2009. 35, 43–45, 89, 160.

¹³ Vö.: JANKOVICS József: *Apponyi Balázs könyvbejegyzései*. = MKsz (105.) 1989. 277–283. (itt: 281. 9. tétel)

2) AZPILCUETA, Martín de: *Enchiridion sive manuale confessoriorum et poenitentium ... Moguntiae*, Balthasar Lippius, Arnoldus Mylius, 1603. [16], 1042, [100], 79, [5] p. 8° – VD17 12:107016S

Poss.: 1) Comitibus Christophori Banffy De Also Lyndua (címlap r.); 2) Catalogo C(on)ventus Kismartoniensis inscriptus [...] (17. század, uo.) Pecsét: 15,506 J/5. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 4. Regal 4.

Batthyány Boldizsár (c. 1537–1590)

Könyvgyűjtő, mecénás, dunántúli főkapitány, humanista főúr. A család német-újvári könyvtárának gyarapítását a 16. században Boldizsár tudós kapcsolatai is biztosították.¹⁴ Könyveire vonatkozóan többféle forrással is rendelkezünk. Többek között ismertek könyvszámlái, melyeket részben a gráci Erhardt Widmar állított ki.¹⁵ Az 1584/(1585)-ben készült számla ötödik tétele alatt szerepel Jeremias Constantinopolitanus és Stanislaus Socolovius kötete,¹⁶ amely ma Moszkvában van:

JEREMIAS Constantinopolitanus; SOKOŁOWSKI, Stanisław, transl.: *Censura orientalis ecclesiae. De praecipuis nostri seculi haeticorum dogmatibus ...* Dilingae, Joannes Mayer, 1582. [16], 399 p. 8° – VD/16 J-220

Poss.: Balthas(ar)is de Batthyán (címlap r.) Pecsét: 14,398 B/3. Jelzet: H 633, 627856. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

Beke Zsigmond (17. század első fele)

Batthyány Ádám (s egy rövid ideig Csáky László) deákja, udvari számtartó. Beke személyes íródeáki feladatokat is ellátott, hiszen könyvet is másolt Batthyány számára. A „könyvek értő ismerője volt”,¹⁷ hiszen ő hívta fel ura figyelmét arra,

¹⁴ BOBORY Dóra: *Batthyány Boldizsár és humanista köre. Erudíció, természettudomány és mecenatúra egy 16. századi magyar főúr életében.* = Századok 2005. 923–944. – MONOK István–BUDA Attila–HAPÁK József (fotó): *A magyar bibliofília képeskönyve.* Bp. 2006. Korona Kiadó, 108–109.

¹⁵ MONOK István: *A Batthyány család németújvári udvara és könyves műveltsége.* In: *Kék vér, fekete tinta. Arisztokrata könyvgyűjtemények, 1500–1700.* Szerk.: MONOK István. Bp. 2005. OSZK. 87–103. – Uó: *Les bibliothèques et la lecture dans le Bassin des Carpates, 1526–1750.* Paris. 2011. Champion, 95–96.

¹⁶ MONOK, István–ÖTVÖS, Péter–ZVARA, Edina: *Balthasar Batthyány und seine Bibliothek.* Red. István MONOK. Eisenstadt. 2004. /Burgenländische Forschungen. Sonderband XXVI. – Bibliotheken in Güssing im 16. und 17. Jahrhundert. Band II./ 47.

¹⁷ KOLTAI András: *Beke Zsigmond deák élete és műveltsége.* In: *Idővel paloták... Magyar udvari kultúra a 16–17. században.* Szerk.: G. ETÉNYI Nóra, HORN Ildikó. Bp. 2005. Balassi, 530–546.

hogy a Batthyány-könyvtárból „minemű és mennyi könyv”¹⁸ volt a birtokról elűzött Kanizsai Pálfi János németújvári prédikátornál. A németújvári ferences kolostor könyvtárában nyolc kötete (huszonegy nyomtatvány) maradt fenn,¹⁹ az Esterházy-gyűjteményben pedig egy:

RUIZ DE MONTOYA, Francisco: *Regulae intelligendi scripturas sacras ...* Antverpiae, Joanes Steelsius, 1553. [30] fol., [1] p., 346 p., [4] fol. 16° – SWB
 Poss.: 1) Mgr. Joannes Kissith mpra (címlap r.); 2) 1636 Sigismundus Beke (uo.);
 3) Conventus Kismartoniensis 1657. (uo.) Superexlibris: I. M. 1572. Pecset: 14,047
 A/1. Jelzet: 50669 (1056330). Helye: Moszkva, Történelmi Könyvtár.

Beythe András (1564–1599)

Református író, botanikus, Beythe István (1532–1612) fia. A Batthyány-család németújvári birtokán szolgált, udvari pap és Batthyány Ferenc nevelője volt.²⁰ Fő műve a *Fives könyv*,²¹ melyben 275 növényt ismertet. Batthyány Ádám katolizálása után elzáratta a helyi protestáns iskola könyveit a ferences kolostor könyvtárába. Ide kerültek a lelkészek és az iskola könyvei, köztük Beythe Andrásnak, Imrének és Istvánnak is a legtöbb kötete.²² Possessorbejegyzéseiben többször is használta a „Fratrum christianorum” kifejezést.²³ Az Esterházy-könyvtárban három könyve maradt fenn:

¹⁸ Lónyai Mihály levele Batthyány Ádámnak. Győr, 1635. november 30.: *A magyar könyvkultúra múltjából. Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése*. Sajtó alá rend. és a függelékét összeáll.: HERNER János, MONOK István. Szeged, 1983. JATE Központi Könyvtár. /Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 11./ 206. Nr. 332. – KOLTAI András: *Batthyány Ádám és könyvtára*. Bp. 2002. OSZK. /A Kárpát-medence kora újkori könyvtárai IV./ 94.

¹⁹ TABERNIGG, Theodor OFM: *Standort Katalog der Bibliothek in Güssing*. Güssing, 1972. Kézirat. – KOLTAI: *Beke Zsigmond ...*, i. h. (17. jegyzet) 539–543.

²⁰ *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Középkor és kora újkor. I. Aachen–Bylica*. Főszerk.: KŐSZEGHY Péter. Bp. 2003. Balassi Kiadó, 372–373. (KŐSZEGHY Péter)

²¹ Németújvár, 1595. (RMNy 766, RMK I. 278) – BOBORY: *Batthyány Boldizsár ...*, i. h. 2005. (14. jegyzet) 3, 12. – BOBORY Dóra: *The Sword and the Crucible. Count Boldizsár Batthyány and Natural Philosophy in Sixteenth-Century Hungary*. Cambridge, 2009. Cambridge Scholars Publishing. – CSOMA Zsigmond: *A Batthyány család jelentősége a XVI. század végi európai és magyar botanikában*. In: *A Batthyányak évszázadai. Tudományos konferencia Körmenden, 2005. október 27–29.* Szerk.: NAGY Zoltán. Körmend–Szombathely, 2006. Önkormányzat, 76–79.

²² MONOK István: *Nyugat-magyarországi olvasmányok a XVI–XVII. században*. = Muratáj 2002. 58–59; MONOK–ÖTVÖS–ZVARA: *Balthasar Batthyány ...*, i. m. (16. jegyzet) 51, 60, 72, 86, 130. – KOLTAI: *Batthyány Ádám ...*, i. m. (18. jegyzet) 94.

²³ MONOK István: „*Ex libris Nicolai Bethlen et amicorum*”. Az „*et amicorum*” bejegyzésről és a közös könyvhasználatról. In: *Szolgálatomat ajánlom a 60 éves Jankovics Józsefnek*. Szerk.: CSÁSZTVAY Tünde, NYERGES Judit. Bp. 2009. Balassi Kiadó, 271., 271–272.

1) ARETIUS, Benedictus: *Problemata theologica continentia praecipuos christianae religionis locos, brevi et dilucida ratione explicatos* ... Morgiis, Joannes Le Preux, 1583. 8 fol., 620 p. 2° – GBV

Poss.: 1) Sum Andreae Beythe et Fratrum christianorum (címlap r.); 2) Post exitum Emericj Beythe emptus a Relicta sua certo pretio fl. 3. per me Johannem Szentgyörgyi A(nn)o 1627. (uo.) Superexlibris: M. B. Z. 1589. Harich János jegyzékéből ismert, jelenleg nincs meg.

2) ARIAS MONTANUS, Benedictus: *S. Jesu Christi evangelii latina interpretatio* ... Antverpiae, Christoph Plantin, 1571. 191 p. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) ARIAS MONTANUS, Benedictus; SANTES Pagninus: *Communes et familiares Hebraicae linguae idiotismi, omnibus bibliorum interpretationibus* ... Antverpiae, Christoph Plantinus, 1572. 24, 166, 114, 186, 147 p. 2° – GBV

Poss.: 1) Sum [Andreae Beythe] et fratrum Christianorum Anno Salutis reparate 1583. (Utána Ceglédi kezével:) Pauli Cegledini Ecclesiasticus Papensis 1630. (coll. 2. utolsó oldal); 2) Andreae Beythe (...) Post sua fata(?) (...) (alatta Ceglédi kézírása:) Paulo Cegledino A(nn)o rogantis gratiae 1630. (coll. 1. 1. p. r.); Jelzet: 15,806 N/5. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 2. Regal 2.

3) GWALTER, Rudolf: *Homiliarum in evangelia dominicalia a vigilia nativitatis Domini nostri Iesu Christi, usque ad festum Paschalis*. Pars 1. ... Lugduni Batavorum, s. typ., 1585. [6], 432 fol. 2° – GBV

Poss.: 1) Beythe sum Stephani, dum illius vita manebit (címlap r.); [Stephanus Beythe] (uo., ráírva.); 2) 1585. Andreae Beythe Lapidani et amicorum eius. Liber ad possessorem. Sum tuus e multis dilectus tempore cuncto. Me retine quaeso, nam [tuus] esse uolo (uo.); 3) Donatus est hic liber a Clariss(im)o ac R(everen)dissimo D(omi)no Paulo Cegledino Michaeli Heles Selleino Die 20 7bris Anno 1637. (uo.) Pecsét: 15,782 M/4. Jelzet: Inv. 629009. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

Beythe Imre (†1624)

Németújvári református prédikátor, Beythe István fia, András testvére.²⁴ Jól ismerete a Batthyány-család könyvtárát, hiszen többször is segítségére volt urának, Batthyány Ferencnek egy-egy könyv megszerzésében.²⁵ Apjához és Szenci Molnár Alberthez hasonlóan ő is befolyásolta a németújvári udvar arculatát.²⁶ 1987-óta ismeretes egy az úrvacsoráról szóló prédikációja, amely Martin Moller művének fordítása.²⁷ Egykorú adat alapján feltételezhető, hogy az ő ösztönzésére Batthyány

²⁴ FABÓ András: *Beythe István életrajza*. Pest, 1866.

²⁵ KOLTAI: *Batthyány Ádám ...*, i. m. (18. jegyzet) 86–87.

²⁶ Uo. 146.

²⁷ RMNy S 1143B »BEYTHE Imre [transl.]: Az Vr Christusnak szentséges vachoráiról való praedicatio, melliet Martinus Mollerus bechülletes feo praedicátor nemet nyelvön irtt, abból magyar nyelvüre fordittatott, az tekéntetes és nagiságos Batthyáni Ferencz urnák ujjonnan hozót nyomtató bötiüvel, mint elsösbén probájáival Beythe Imre németh-Vjvári magiar praedicátor által. [Németújvár], Johannes Korzenski, 1617. [18] fol. 4°« In: BORSA Gedeon: *Pótlások és igazítások a „Régi Magyarországi Nyomtatványok” első két kötetéhez*. VI. = MKsz 1987. 59–60.

Ferenc kalendáriumokat nyomtattatott.²⁸ Az Esterházy-könyvtárban fennmaradt köteteinek későbbi tulajdonosai Kanizsai Pálfi János és Ceglédi Szabó Pál voltak. Ő is többször használta az „et amicorum” kifejezést possessorbejegyzéseiben.²⁹ Az Esterházy-könyvtárban három könyve maradt fenn:

1) ARETIUS, Benedictus: *Problemata theologica continentia praecipuos christianae religionis locos, brevi et dilucida ratione explicatos* ... Morgiis, Joannes Le Preux, 1583. 8 fol., 620 p. 2° – GBV

Poss.: 1) Sum Andreae Beythe et Fratrum christianorum (címlap r.); 2) Post exitum Emericj Beythe emptus a Relicta sua certo pretio fl. 3. per me Johannem Szentgyörgyi A(nn)o 1627. (uo.) Superexlibris: M. B. Z. 1589. Harich János jegyzékéből ismert, jelenleg nincs meg.

2) EUSEBIUS Caesariensis; RUFINUS; AQUILEIENSIS; SOCRATES Scholasticus; THEODORUS Cyrrhensis; SOZOMENUS, SALAMINIUS Hermias; THEODORUS Anagnosta; EVAGRIUS Scholasticus; MUSCULUS, Wolfgang, interpr.; CAMERARIUS, Joachimus, interpr.: *Eusebii Pamphili Caesariae Palaestinae episcopi historiae ecclesiasticae. lib. X. ... Ruffini presbyteri Aquileiensis historiae ecclesiasticae. lib. II. Eusebii Pamphili De vita Constantini ... lib. V. Socratis Scholastici Constantinopolitani, eodem interprete, lib. VII. Theodoriti episcopi Cyri ... lib. V. Hermii Sozomeni Salamini ... lib. IX. Theodori Lectoris collectaneorum ex historiae ecclesiastica ... Euagrii Scholastici, eodem interprete, lib. VI. Index memorabilium rerum sub finem additus est copiosissimus.* Basileae, Frobenius, 1554. [8], 806, [68] p. 2° – VD16 E-4279

Poss.: 1) Sum Stephani Bejthe et amicorum. Posenij, Martij die 9. An(no) M. D. LIX. (címlap r.); 2) Emptus a Relicta D. Emerici Bejthe pro fl. 3. Iterum Pauli Ceglédini ab Anno 1633. 15. Martij (uo.) Jelzet: 15,738 L/7. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 4. Regal 6.

3) SOKOŁOWSKI, Stanisław: *Nuntius salutis, sive de incarnatione ... sermones quinque.* Cracoviae, off. Lazarus, 1588. 203, [3] p. 4° – BVB

Poss.: 1) Emerici Beythe Magyarokerekini(!) comparatus. 1595. Jan. 10. mp. (címlap r.); 2) Ioh(annes P(aulidaes) Canisaeus (uo.) Pecsét: 15,346 H/3. Jelzet: Inv. 612755. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

Beythe István (1532–1612)

Református író, botanikus, iskolamester, prédikátor, dunántúli püspök, Beythe András és Imre apja. Előbb a Bánffyak, majd a Batthyányak udvari papja.³⁰ Carolus Clusius (1526–1609) segítőjeként részt vett az első magyar–latin növényészótár

²⁸ V. ECSEDY Judit: *Egy dunántúli református nyomda sorsa.* In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve.* Bp. 1979. 303–352. – <Kalendárium és prognosztikon az 1620. esztendőre. Németújvár, Bernard Máté, 1619. 8°> RMNy 1196

²⁹ MONOK: „*Ex libris Nicolai Bethlen et amicorum*” ..., i. h. (23. jegyzet) 271.

³⁰ MAMÚL I., i. m. (20. jegyzet) 373. (a szerk.)

összeállításában.³¹ Könyveinek nagy része a németújvári ferences kolostor könyvtárában maradt fenn.³² Több kötete Ceglédi Szabó Pál dunántúli református püspök könyvtárát gazdagította.³³ Fiaihoz hasonlóan bejegyzéseiben ő is többször használta az „et amicorum” kifejezést.³⁴ Az Esterházy-könyvtárban öt könyve maradt fenn:

1) BEDA Venerabilis: *Secundus operum Venerabilis Bedae ... tomus in quo ... continentur eiusdem commentarii. In Evangelium Marci ...* Parisiis, s. typ., 1521. [14], CCXXI fol. 2° – BVB

Poss.: 1) Stephanus Beythe (címlap r.); 2) Jam Pauli Cegledini 1627. Papae (uo.); 3) Ex liberalitate Basilij Feölseö (uo.) Pecsét: 15,881 N/7. Jelzet: Inv. 1533942. Helye: Moszkva, Rudomino Idegenyelvű Könyvtár.

2) EUSEBIUS Caesariensis; RUFINUS; AQUILEIENSIS; SOCRATES Scholasticus; THEODORUS Cyrhensis; SOZOMENUS, SALAMINIUS Hermias; THEODORUS Anagnosta; EVAGRIUS Scholasticus; MUSCULUS, Wolfgang, interpr.; CAMERARIUS, Joachimus, interpr.: *Eusebii Pamphili Caesariae Palaestinae episcopi historiae ecclesiasticae. lib. X. ... Ruffini presbyteri Aquileiensis historiae ecclesiasticae. lib. II. Eusebii Pamphili De vita Constantini ... lib. V. Socratis Scholastici Constantinopolitani, eodem interprete, lib. VII. Theodoriti episcopi Cyri ... lib. V. Hermii Sozomeni Salaminii ... lib. IX. Theodori Lectoris collectaneorum ex historiae ecclesiastica ... Euagrii Scholastici, eodem interprete, lib. VI. Index memorabilium rerum sub finem additus est copiosissimus.* Basileae, Frobenius, 1554. [8], 806, [68] p. 2° – VD16 E-4279

Poss.: 1) Sum Stephani Bejthe et amicorum. Posenij, Martij die 9. An(no) M. D. LIX. (címlap r.); 2) Emptus a Relicta D. Emerici Bejthe pro fl. 3. (uo.); 3) Iterum Pauli Cegledini ab Anno 1633. 15. Martij (uo.) Pecsét: 15,738 L/7. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 4. Regal 6.

3) GWALTER, Rudolf: *Homiliarum in evangelia dominicalia a vigilia nativitatis Domini nostri Iesu Christi, usque ad festum Paschalis.* Pars 1. ... Lugduni Batavorum, s. typ., 1585. [6], 432 fol. 2° – GBV

Poss.: 1) Beythe sum Stephani, dum illius vita manebit (címlap r.); [Stephanus Beythe] (uo., ráírva.); 2) 1585. Andreae Beythe Lapidani et amicorum eius. Liber ad possessorem. Sum tuus e multis dilectus tempore cuncto. Me retine quaeso, nam [tuus] esse uolo (uo.); 3) Donatus est hic liber a Clariss(im)o ac R(everen)dissimo D(omi)no Paulo Cegledino Michaeli Heles Selleino Die 20 7bris Anno 1637. (uo.) Pecsét: 15,782 M/4. Jelzet: Inv. 629009. Helye: Moszkva, Rudomino Idegenyelvű Könyvtár.

³¹ *Stirpius nomenclator Pannonicus*. Németújvár, 1583. (RMNy 536, RMK II. 175) – BOBORY Dóra: *Batthyány Boldizsár és a természettudományok*. In: *A Batthyányak évszázadai. Tudományos konferencia Körmenden, 2005. október 27–29.* Szerk.: NAGY Zoltán. Körmend–Szombathely, 2006. Önkormányzat, 65, 68. – BOBORY: *Batthyány Boldizsár ...*, i. h. 2005. (14. jegyzet) 3, 8, 11, 12. – CSOMA: *A Batthyány család jelentősége ...*, i. h. (21. jegyzet) 74–79.

³² MONOK: *Nyugat-magyarországi olvasmányok ...*, i. h. (22. jegyzet) 58–59. – MONOK–ÖTVÖS–ZVARA: *Balthasar Batthyány ...*, i. m. (16. jegyzet) 51, 72, 143.

³³ SZELESTEI NAGY: *Ceglédi Szabó Pál ...*, i. h. (7. jegyzet) 97–124.

³⁴ MONOK: „*Ex libris Nicolai Bethlen et amicorum*” ..., i. h. (23. jegyzet) 271.

4) HEERBRAND, Jakob: *Disputationes theologicae. In inclyta Tubingensi academia publice discutiendae propositae ...* Tubingae, Georgius Gruppenbach, 1575. [32], 631 p. 4° – VD16 H-1031

Poss.: Se(m)pronij[?] Beythe sum numis emptus anticis Me tamen ille suum serviat amore pio (címlap r.); Sum Stephani Bejthe de Kew 1575. (uo.) Pecsét: 15,381 H/6. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 5. Regal 2.

5) IRENAEUS, Sanctus; ERASMUS Roterodamus, Desiderius, emend.: *Opus eruditissimum Divi Irenaei episcopi Lugdunensis in quinque libros digestum, in quibus mire retegat et confutat ueterum haereseon impias ac portentosas opiniones ...* Basileae, off. Frobeniana, 1534. [12], 335, [11] p. (Coll. 1.) – VD16 I-318 – (Coll. 2.) CYPRIANUS, Sanctus; ERASMUS Roterodamus, Desiderius, annot.: *D. Caecilii Cypriani episcopi Carthaginensis ac martyris, universa, quae quidem extare sciuntur, opera ... cum accessione libelli Cypriani inscripti, eruditii admodum ac pij, de martyro duplici ad fortunatum ...* Coloniae, Petrus Quentel, 1544. [36], 451 p. 2° – VD16 C-6515

Poss.: Sum Stephani Beythe Lapidani emptus Posonij solidis 14. (címlap r.) Pecsét: 15,811 M/6. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 4. Regal 7.

Bornemissza János Ferenc (*Abstemius*) (†1558)

Bécsújhelyi választott püspök.³⁵ Az Esterházy-könyvtárban egy könyve maradt fenn:

BUGENHAGEN, Johann, transl.; LUTHER, Martin, praef.: *Psalterii Davidis nova et perpetua translatio ...* Basel, Bartholomaeus Westheimer für Theodor Lebaeus, 1536. 19, [348] p. 8° – VD16 B-3157

Poss.: Iohan(nes) Coronen(sis) Abste(mius) Transilvanus (hátsó kötéstábla, belül). Pecsét: 15,057 F/7. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 3. Regal 2.

Branik György (17. század)

A források alapján a 17. századból több Branik Györgyöt is ismerünk: 1) Kecskés János felesége Bornemissza Zsuzsanna volt, aki férje halála után feleségül ment Branik Györgyhez (†1656).³⁶ Ő feltehetőleg a Magyar Kamara alkalmazottja,

³⁵ *Magyar Katolikus Lexikon. II. Bor–Éhe.* Főszerk.: VICZIÁN János. Bp. 1996. Szent István Társulat, 937.

³⁶ FEDERMAYER, Frederik: *Rody starého Prešporka.* Bratislava, 2003. Karol a Michal Rosmány, 65–66.; Valószínűleg ő volt a tagja a nagyszombati *Sodalitas Visitationis Beatissimae Virginis Mariaenak*, amelynek 1656-os katalógusában az elhunytak között találjuk: „G. D. Georgius Branik, Nobilis Hungarus, 7. Decembris, Anno 1656.” Vö.: VISKOLCZ Noémi: *17. századi ismeretlen hazai kinyomtatványok a Magyar Országos Levéltárban.* = MKsz 2007. 2. sz. 193.

s a pozsonyi káptalan jegyzője volt.³⁷ Azok a könyvek voltak az övéi, amelyekben szerepel Mossóczy Zakariás, Kecskés János és András neve. 2) Esterházy Lászlót (1662–1689)³⁸ zágrábi tanulmányai során Branik György pálos rendi szerzetes kísérte el 1680 tavaszán, s készítette elő ünnepélyes filozófiai vizsgáját.³⁹ 3) Ismert egy pálos rendi Branik György is, aki 1652 lépett be a szerzetbe.⁴⁰ 4) Branik György (Ignác) (†1706) szintén a Magyar Kamara alkalmazottja volt,⁴¹ talán az első Branik unokája. 5) 1632-ből ismert egy levél, amelyben Branik György mura-szombati iskolamester egy kérelemmel fordul Poppel Évához.⁴²

Zrínyi Miklós (1620–1664) könyvei között két olyan kötet ismert, amelyben szerepel Branik György neve. Pálos kapcsolatait ismerve, a második vagy a harmadik pontban említett Branikról lehet szólni – de nem kizárt az első Branik sem, mivel az egyik Zrínyi-kötetnek, amelyben Branik neve is szerepel, a korábbi tu-

³⁷ *Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon. Adattár.* Összeáll.: FALLENBÜCHL Zoltán. Bp. 2002. OSzK–Maecenas. /Nemzeti téka/ 59. (Továbbiakban: FALLENBÜCHL: *Állami (királyi és császári) tisztségviselők ...*) – 1635-ben kapott nemességet. Vö.: NYULÁSZINÉ STRAUB Éva: *Címereslevelek jegyzéke.* 2., jav., bőv. kiad. Bp. 2000. MOL. /A Magyar Országos Levéltár segédletei 7./ 56.

³⁸ Esterházy Pál nádor és Esterházy Orsolya gyermeke volt. Vö.: ESZTERHÁZY János: *Az Eszterházy család és oldalágainak leírása.* Bp. 1901. Athenaeum, 119–120.

³⁹ GALAVICS Géza: *Esterházy László tézislapja (1680) – egy főúri család múlt és jövőképe.* In: *Détsy Mihály nyolcvanadik születésnapjára. Tanulmányok.* Szerk.: BARDOLY István, HARIS Andrea. Bp. 2002. Kulturális Örökségvédelmi Hivatal. /Művészettörténet – Műemlékvédelem/ 269. – Ez a Branik György 1686-ban 47 éves, s a váradi püspökök kánoni kivizsgálása során meghallgatott tanúk egyike volt. Vö.: MOLNÁR Antal: *A váradi püspökség a 17. században a püspöki processzusok tanúvallomásainak tükrében.* In: *Uő: Tanulmányok az alföldi katolicizmus török kori történetéhez.* Bp. 2004. METEM. /METEM-könyvek 45./ 87. – Branik György rendi tanácsos: KISBÁN Emil: *A magyar pálosrend története. I. (1225–1711).* Bp. 1938. 246.

⁴⁰ Lippay Györgynek írta káplánja, Széchényi Miklós egy 1652-ben kelt levelében: „Branik nevű Nag(yság)od Alumnussa, az Nemes iffiak Conuictussabol, ez napokban az pater paulinusok szerzetében adta magát...” Lelőhelye: Prímási levéltár, Esztergom, AS Acta Radicalia X. Nr. 196. (MOL, Mikrofilm 2652). Köszönöm Viskolcz Noéminek az adatot. – Ha az Esterházy Lászlót kísérő Branik valóban 47 éves volt 1686-ban, akkor szinte kizárt, hogy azonos lenne a Lippayhoz írott levélben említettel.

⁴¹ FALLENBÜCHL: *Állami (királyi és császári) tisztségviselők ..., i. m.* (37. jegyzet) 2002. 59. – BIKKI István–DÓKA Klára–ÉRSZEGI Géza–KATONA Csaba–KISASSZONDY Éva–MÜLLER Veronika–OBORNI Teréz–PETRIKÉNYI VAMOS Ida–RÉFI-OSZKÓ Magdolna–ROSDY Pál–G. VASS István: *A Magyar Levéltártörténet kronológiája.* Bp. 2000. 82.: „17. század vége: Branik György Ignác magyar kamarai irattáros és címzetes kamarai tanácsos elkészíti saját rendezési munkálatai után a kamarai irattár leltárát »Corpus Totius Regestraturae« címmel, hét kötetben.”

⁴² *Források a Muravidék történetéhez. Szöveggyűjtemény. I. 871–1849.* Szerk.: MAYER László, MOLNÁR András. Szombathely–Zalaegerszeg, 2008. Vas Megyei Levéltár–Zala Megyei Levéltár, 9.

lajdonosa Mossóczy Zakariás volt.⁴³ Az Esterházy-könyvtárból nyolc olyan kötet ismert,⁴⁴ amelyekben szerepel a „Georgius Branik” possessorbejegyzés:

1) ARISTOTELES; TOLEDO, Francisco: *Commentaria una cum quaestionibus in octo libros Aristotelis de physica auscultatione ...* Venetiis, Iunta, 1573. [6], 249 fol. 4° – ICCU

Poss.: 1) Francisci Organacz. Emptus Viennae Coron. 1 Anno 1577. (címlap r.); 2) Andreae Kechkes et amicorum eius 1591. (uo.); 3) Jam Georgij Branik m(anu) p(ro)p(ria) (uo.) Pecsét: 15,356 H/4. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 5. Regal 2.

2) CAMERARIUS, Philipp: *Operae horarum subcisivarum, sive meditationes historiae, auctiores quam antea editae ... centuria prima ...* Francofurti, Joannes Saurius, Petrus Kopffius, 1602. 474, [58] p. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) CAMERARIUS, Philipp: *Operae horarum subcisivarum, sive meditationes historiae ... centuria et editio correctior, atque auctior, altera ...* Francofurti, Joannes Saurius, Petrus Kopffius, 1506 [recte 1606]. [24], 391, [50] p. – (Coll. 3.) CAMERARIUS, Philipp: *Operae horarum subcisivarum, sive meditationes historiae ... centuria tertiae ...* Francofurti, Nicolaus Hoffmannus, Petrus Kopffius, 1609. [38], 379, [30] p. 4° – VD17 23:233857P

Poss.: 1) Ex Bybliotheca Joannis Kecskes 1621. (címlap r.); 2) G. Branik (uo. kétszer szerepel) Pecsét: 15,447 J/1. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 4. Regal 3.

3) EUSEBIUS Caesariensis; HOPPER, Marcus, ed.: *Opera, quae magna hactenus doctorum virorum industria ...* continet. Basileae, H. Petri, 1549. [16], 465 [i.e. 765], [1] p., [1], [2], 170 fol. 2° – GBV

Poss.: 1) Anno 1556 14 Die Mense Decembris Emptus (...) fl. Sum Benedicti Fabri Galgocen(sis) (elülső kötéstabla, belül); 2) Anno 1568 15 Die Mensis Januarij inter decimam et undecimam horam noctis R(everendissimus) Dominus Nicolaus Olahus Archiepiscopus Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis etc. e vivis Excessit Tyrnaviae (uo., Fabri keze írása); 3) Anno D(omi)ni 1592. Tyrnaviae die 16. Aprilis emptus per me Nicolaum Benedic(tum) flor. 1 d. 50 (címlap r.); 4) Ab A(nn)o 1641 ex Bibliotheca D(omi)ni Joannis Kecskes com(paravit) Georg(ius) Branik (uo.) Pecsét: 15,750 M/1. Jelzet: Inv. 626004. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

4) HESIODUS: *Opera, quae quidem extant, omnia Graece, cum interpretatione Latina ... Accessit nunc demum Herculis Scutum doctiss. carmine a Joanne Ramo conversum ...* Basileae, Joannes Oporinus, 1564. [16], 500, [32] p. 8° – VD16 H-2683

⁴³ *A Bibliotheca Zriniana története és állománya.* Írták és összeáll.: HAUSNER GÁBOR, KLANICZAY TIBOR, KOVÁCS SÁNDOR IVÁN, MONOK ISTVÁN, ORLOVSZKY GÉZA. Szerk.: KLANICZAY TIBOR. Bp. 1991 [1992]. Argumentum Kiadó–Zrínyi Kiadó. /Zrínyi Könyvtár 4./ 28, 359, 370, 568. – BORJÁN GELLÉRT ELRÉD: *Zrínyi Miklós a pálos és a jezsuita történetírás tükrében.* Előszó: R. VÁRKONYI ÁGNES. Pannonhalma, 2004. Bencés Kiadó. /Pannonhalmi füzetek 50./

⁴⁴ Eddig összesen 15 Branik György-bejegyzéses könyv került elő: Kismarton–Moszkva, Esterházy-könyvtár: 8 kötet; Zágráb, Zrínyi-könyvtár: 2 kötet; Turócszentmárton, Szlovák Nemzeti Könyvtár: 3 kötet; Pozsony, Egyetemi Könyvtár: 1 kötet, Székesfehérvári Püspöki Könyvtár: 1 kötet.

Poss.: 1) Gregorius Lowizanus Canonicus Nitriensis 1569. (címlap r.); 2) Jam Zach(ariae) Mossoci Prot(Nota)rij Ap(ostoli)cj Lectoris Nittr(iensis) 1572. (uo.); 3) Georgij Branik mpa (uo.) Pecsét: 14,454 B/6. Jelzet: Inv. 625466. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

5) HESS, Johann Dominicus: *Synodus oecumenica Theologorum protestantium ... Graetii Styriae, Georgius Widmanstadius*, 1593. 199, [1] fol. 8° – VD16 H-2758

Poss.: 1) Andreae Kechkés et amicorum Viennae Austriae 1594 (címlap r.); 2) Sum ex libris Georgij Branik mp. 1644. (uo.) Pecsét: 14,633 C/3. Jelzet: H 586, 628656. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

6) LANDSBERG, Johannes Justus: *Enchiridion christianae militiae, ad novitatem vitae, quae in Christo est, perfecte instituens*. Coloniae, Iasparus Gennepaeus, 1538. 246 p. – VD16 J-1189 (Coll. 1.) – (Coll. 2.) HELLER, Johannes: *Malleolus christianus, vera piaque excudens ac confirmans orthodoxa ... Eiusdem de paedobaptismo, atque adeo unius in Ecclesia catholica baptismatis assertio*. Coloniae, Melchior Novesianus, 1535. [8], 112, [52] fol. 8° – VD/16 H-1707

Poss.: „Branik György könyvtárából”. Megj.: Harich János jegyzékéből ismert, jelenleg nincs meg. Pecsét: 14,690 C/6.

7) PARACELUS: *Operum medico-chimicorum sive paradoxorum tomus genuinus primus ... S. I., s. typ.*, 1603. [8], 303 p. 4° – VD17 32:628484R

Poss.: 1) GBranik (címlap r.); 2) Andreae Rutghay(?) (uo.) Pecsét: Zimmer II. Kasten N. Regal 2. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer II. Kasten N. Regal 2.

8) SPAUTER, Johannes de; NOVIMOLA, Sebastian, interpr.: *Grammaticae institutionis libri septem, una cum carminum eiusdem succincta enucleatione, et dictionum compendiarium interpretatione ... Viennae Austriae, Raphael Hofhalter*, [1562?] (Coll. 1.) – (Coll. 2.) SPAUTER, Johannes de; NOVIMOLA, Sebastian: *Syntaxis ... in absolutissimam methodum redacta ... Viennae, in Aedibus Caesarei Collegii S.J., 1562.* (töredék, kézzel pótolva)

Poss.: 1) Martiusnak 1572 12 napian irtam Andreas Bitz von Ingolstat (coll. 1. címlap r.); 2) Andreae Kechkes (uo.); 3) Domini Demetrij Napragy sum modo huius possessor (uo.); 4) Georgij Branik (uo.) Pecsét: 14,209 A/7. Jelzet: D 468, 627954. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

Csirke György, Albani (16. század)

Bécsben, majd Wittenbergben tanult. Gyalui Torda Zsigmond ajánlólevelet írt Philipp Melanchthonnak (1497–1560) Csirke György érdekében. Csirke is verssel búcsúzott el a praeeptortól, aki tanára és egyben szállásadója is volt.⁴⁵ Az Ester-

⁴⁵ RITÓÓKNÉ SZALAY Ágnes: *Albani Csirke György, Melanchthon magyar tanítványa*. = Diakónia 1980. 15–21. – KEVEHÁZI Katalin: *Melanchthon-autográfok a történeti Magyarországon*. In: *Tanulmányok a lutheri reformáció történetéből*. Szerk.: FABINY Tibor. Bp. 1984. Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 168–169. Ua.: *Melanchthon-Autographen im historischen Ungarn*. = MKSz 2001. 157–158. – SZABÓ, András: *Die Universität Wittenberg als zentraler*

házy-könyvtárban egy kötete maradt fenn, amelyet Listi I. János (†1577) győri, majd veszprémi püspöknek ajándékozott:⁴⁶

GIOVIO, Paolo: *Elogia virorum bellica virtute illustrium veris imaginibus supposita, quae apud Musaeum spectantur, in libros septem digesta ...* Basileae, Henricus Petri et Petrus Perna, 1561. 592, [14] p. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) GIOVIO, Paolo: *Descriptiones, quotquot extant, regionum atque locorum ...* Basileae, Henricus Petri et Petrus Perna, 1561. [16], 239 p. – (Coll. 3.) GIOVIO, Paolo: *In qua situs regionis antiquis incognitus, religio gentis, mores, etc. Fidelissime referuntur.* Basileae, Henricus Petri et Petrus Perna, 1561. 180, [10] p. – (Coll. 4.) GIOVIO, Paolo: *Elogia doctorum virorum ab avorum memoria publicatis ingenij monumentis illustrium ...* Basileae, [Petri et Perna]. [16], 310, [10] p. 8° – VD16 G-2064

Poss.: Charis aei tiktusa charin⁴⁷ Magnifico Viro, D(omi)no Joanni Listhio, S(acrae) Ro(manae) Imperatoriae et Regiae Maiestatis a Secretis, memoriae ergo Georgius Albany d(e?) Chyrkey d(ono) d(edit) (coll. 1. címlap r.) Pecsét: Zimmer IV. Kasten K. Regal 3. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer IV. Kasten K. Regal 3.

Forgách Simon (1669–1739)

Képzett katona, művelt író. Felesége Esterházy Ágnes. Ő adta ki először Zrínyi Miklós *Afiumát*. Több műve is ismert, nagyobb részük kéziratban maradt.⁴⁸ Hatvan könyvéről a 18. század elején egy összeírás készült.⁴⁹ Az Esterházy-könyvtárban egy könyve maradt fenn:

THOMAS de Kempis; JANSENIUS, Cornelius: *De imitatione Christi, et rerum mundanarum contemptu, libri quatuor ... Accessit vita Christi ex evangelistis compendio contexta ...* Coloniae, off. Birckmannica, Hermannus Mylius Birckmannus, 1606. 144 ff., [14], [31] p. – VD17 12:648774G (Coll. 1.) – (Coll. 2.) THOMAS de Kempis: *Methodus practica aurei libelli Thomae de Kempis de imitatione Christi ...* Coloniae, Hermannus Mylius, 1610. 43 p. 12° – VD17 12:648783F

Poss.: 1) [...] Fra(...)meredi Parochi Alsolind(vensis) 1623. 17. April. (coll. 1. címlap r.); 2) Forgacs Simon [...] (áthúzva, hátsó szenny lap v.) Pecsét: Zimmer III. Kasten B. Regal 3. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer III. Kasten B. Regal 3.

Studienort im 16. Jahrhundert. In: *Peregrinatio Hungarica. Studenten aus Ungarn an deutschen und österreichischen Hochschulen vom 16. bis zum 20. Jahrhundert.* Hrsg. von Márta FATA, Gyula KURUCZ, Anton SCHINDLING. Stuttgart, 2006. /Contubernium 64./ 61.

⁴⁶ ZVARA: *A Listi-család tagjainak könyvei ..., i. h.* (5. jegyzet) 47–51, 59.

⁴⁷ A görög bejegyzést Ekler Péter olvasta el. Sophocles tartalmi idézése: „A charis mindig charist szül” (vagyis: a barátság barátságot).

⁴⁸ *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Középkor és kora újkor. III. Falkonéta–halászat.* Főszerk.: KÖSZEGHY Péter. Bp. 2003. Balassi Kiadó, 162–163. (CSILLAG István)

⁴⁹ *Magyarországi magánkönyvtárak I. 1533–1657.* Sajtó alá rend.: VARGA András. Munkatárs: MONOK István. Utószó: MONOK István, VARGA András. Bp.–Szeged, 1986. MTA Könyvtára. /Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 13/2./ 218–219. – Olvasmányműveltségről: MONOK István: *Nobiles eruditi. A magyarországi nemesség könyves műveltsége a 16–17. században.* Akadémiai doktori értekezés. Szeged. 2010.

Gerengel, Simon (1518(?)–1571)

Író, Sopron első evangélikus lelkésze. 1551-ben a katolikus egyházi törvényszék elítélte a lutheri tanok követéséért. Börtönévei alatt panaszdalokat és egy drámát írt Keresztelő Szent Jánosról. 1565-ben, szabadulása után megszervezte a soproni evangélikus gyülekezetet.⁵⁰ Az Esterházy-könyvtárban egy könyve maradt fenn:

VANNIUS, Valentin: *Grundtliche hystoria von der Mess, aus den Heyligen, Evangelisten, Aposteln, Propheten ... Mit einer Vorred Herrrn[!] Joann Brentzen ...* [Tom. I.] Getruckt zu Tübingen, Ulrich Morhart, 1557. [7], cxxxviii fol. – VD16 W-1194 (Coll. 1.) – (Coll. 2.) WESTPHAL, Joachim: *Confessio, oder Bekantnuß, deß Glaubens und der Lehr, von dem Hochwirdigen Sacrament ... gestellet ... auff das Buch Johannis Calvini ...* Gedruckt zu Regensburg, Heirichen Geissler, 1558. [166] fol. – VD16 W-2276 – 3) HEIDENREICH, Esaias: *Zwo Christliche ... vermanungen. Die erste von der frucht ... und wirkung der Heiligen Schrift ... Die ander vom Hochwirdigen Sacrament des Leibs und Bluts Jesu Christi ...* S. l., s. typ., ca. 1558. [54] fol. – VD16 H-1314 – (Coll. 4.) PAEONIUS, Martin, transl.: *Eine Lustige Disputation, eines ... Bawern, mit Namen B. Nicolaus in einem Synodo geschehen jn Behemen Anno. 1471. mit den Pfäffen der Römischen seitten. Von dem Blute unsers Herren Ihesu Christi ...* Getruckt zu Nürnberg, Georg Kreydla, ca. 1558. [38] p. – VD16 L-3296 – 5) MANDEL, Christoph: *Ein fein Tröstlichs gebet in der verfolgung widerwertigkeit unnd todes noten aus der heiligen schrift gezogen ...* S. l., s. typ., 1558. – [8] p. 4° – GBV
 Poss.: 1) Venerabili viro d(omi)no Simoni Gerengel Rotenburgensis ecclesiae ministro vigilantiss(imo) collegae et amico suo dilecto [...] F. F. (címlap r.); 2) [...] Simon. Ger(engel) Anno C. 60 [...] (coll. 2., címlap. r.); 3) Georg Beinsig [...] (coll. 3., utolsó oldal, v.) Pecsét: 1) 15,341 H/3; 2) Simon Gerengel (címlap r.) Jelzet: Inv. 625871. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

Istvánffy Miklós (1538–1615)

Humanista műveltségű, Padovában tanult történetíró, bibliofil könyvgyűjtő.⁵¹ Nevelőjének, mentorának tudhatta többek között Oláh Miklóst, Zsámboky Jánost, Várday Pált; tagja volt a pozsonyi humanista körnek.⁵² Könyvtára a horvátországi Vinicán, esetleg Paukovecben volt. Könyveinek egy részét a zágrábi jezsuitákra hagyta, a többi pedig leányai örökölték. Berlász Jenő 1961-es tanulmányában még azt írta,⁵³ hogy a könyvek szétszóródása miatt az Istvánffy-kódexről (Forgách

⁵⁰ MAMŰL III., i. m. (48. jegyzet) 264. (KOVÁCS László József)

⁵¹ BERLÁSZ Jenő: *Istvánffy Miklós könyvtáráról.* = *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1959.* Bp. 1961. OSzK, 202–240. – Uő: *Újabb információk Istvánffy Miklós tékájáról.* *Erdélyi analeták 1598-ból – A zágrábi Corvin-kódex.* = *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1972.* Bp. 1975. OSzK, 215–244. – BALÁZS Mihály–MONOK István: *Történetírók Báthory Zsigmond udvarában. (Szamosközy István és Baranyai Decsi János kiadatlan műveiről).* In: *Magyar reneszánsz udvari kultúra.* Szerk.: R. VÁRKONYI Ágnes. Bp. 1987. Gondolat Kiadó, 249–262.

⁵² BOROSS Klára: *A Pozsonyi Humanista Kör könyvei az Egyetemi Könyvtár antikva-gyűjteményében.* = *Az Egyetemi Könyvtár évkönyvei.* Bp. 2007. 164.

⁵³ BERLÁSZ: *Istvánffy Miklós ..., i. h.* (51. jegyzet) 224.

Ferenc történeti munkája, *Rerum Hungaricarum sui temporis commentarii*) nem tudható, hogy vajon jelenleg is meg van-e a kismartoni Esterházy-könyvtárban. A könyv megvan.⁵⁴ A 19. század elején a kódexnek még megvolt az eredeti, jellegzetes pergamen kötése, amelynek mindkét kötéstábláján a címeres, feliratos superexlibris szerepelt. A kötetet az Esterházyak a 19. század közepén köttetthették át vörös félbőrbe, amelynek kötéstábláin a családi címer szerepel.⁵⁵ Ez a kéziratos Forgách-kötet egykor Istvánffy Miklóssé volt. A kötet leírásából és vizsgálatából tudható, hogy abban Forgách Simonnak és magának Istvánffynak is szerepelnek megjegyzései. Esterházy Pál valószínűleg Draskovich Györgytől szerezte meg.

FORGÁCH Ferenc: 1) *Vita auctoris*. [2] p. – 2) Fran(cis)ci Forgach de Ghimes, de statu Reip. Hung. Ferdi(nan)do Ioh(ann)e Max(imilian)o Regibus, ac Ioh(ann)e secundo Principe Transsilvaniae *Commentarij*. Quibus accessere nonnulla Etiam aliorum Principum gesta. etc. 296 fol. – 3) *Annotationes Lingua Ungarica manu Domini Simoni Forgach, ad marginem historiarum adscriptae, quas non est visum omittere: quod ipse multis rebus cum Lazaro Suendio interfuerit, et praefuerit*. [magyar nyelvű] [27] p. – 4) *Calendarium Graecorum*. 1588. [25] p. 2° – Kézirat.

Superexlibris: Esterházy-címer. Pecsét: Zimmer V. Kasten B. Regal 5/24. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. Kasten B. Regal 5.

Kecskés András (16–17. század)

Esztergomi érseki titkár, a bolognai egyetemen szerzett jogi doktorátust. Fia Kecskés János pozsonyi kanonok. Könyvgyűjteményének egy jelentős részét két főpaptól örökölte: 1586-ban Telegdi Miklós (1535–1586) pécsi püspök hagyta rá jogi könyveit,⁵⁶ 1587-ben pedig Mossóczy Zakariás (1542–1587) nyitrai püspök hagyományozta Kecskésre mint sógorára gyűjteményét.⁵⁷ Kecskés András kötetei később fiához, majd a pozsonyi jezsuita kollégiumba, legvégül pedig a könyvek

⁵⁴ A kötet meglétét személyesen ellenőriztem 2006-ban. Kulcsár Péter még bizonytalan volt a meglétében: *Inventarium de operibus litterariis ad res Hungaricas pertinentiis ab initiis usque ad annum 1700. – A magyar történeti irodalom lelőhelyjegyzéke a kezdetektől 1700-ig*. Összeáll.: KULCSÁR Péter. Bp. 2003. Balassi Kiadó, OSzK. 169–172.

⁵⁵ Uo.: 225.

⁵⁶ *Adattár 11., i. m.* (18. jegyzet) 98.: „Libros iuridicos lego Andreae Kechkes, qui iam Bononia doctor rediturus est.” – Könyveinek jegyzéke: *Magyarországi magánkönyvtárak I. 1533–1657*. Sajtó alá rend.: VARGA András. Munkatárs: MONOK István. Utószó: MONOK István, VARGA András. Bp.–Szeged, 1986. MTA. /Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 13./ 36–43.

⁵⁷ *Adattár 11., i. m.* (18. jegyzet) 444.: „Bibliothecam nostram universam cum omnibus libris, tabulis seu mappis cosmographicis, spheris, imaginibus tam prioribus, quam nuper Viennae emptis, item cum omnibus scriptis et aliis omnibus ad eandem bibliothecam pertinentibus doctori Andreae Kechkes affini nostro legavimus et reliquimus.” – Könyveinek feloldott jegyzéke, tanulmánnyal: KOMOROVÁ, Klára: *Knižnica Zachariáša Mošovského*. Martin, 2009. Slovenská národná knižnica, 301 l.

nagy része a budapesti Egyetemi Könyvtárba került.⁵⁸ Az Esterházy-könyvtárban három kötete maradt fenn, amelyeknek Branik György is tulajdonosa volt. Possessorbejegyzéseiben többször is használta az „et amicorum” kifejezést:⁵⁹

1) ARISTOTELES; TOLEDO, Francisco, comm.: *Commentaria una cum quaestionibus in octo libros Aristotelis de physica auscultatione ...* Venetiis, Iunta, 1573. [6], 249 fol. 4° – ICCU

Poss.: 1) Francisci Organacz. *Emptus Viennae Coron.* 1 Anno 1577 (címlap r.); 2) Andreae Kechkes et amicorum eius 1591. (uo.); 3) Jam Georgij Branik m(anu) p(ro)p(ria) (uo.) Pecsét: 15,356 H/4. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 5. Regal 2.

2) HESS, Johann Dominicus: *Synodus oecumenica Theologorum protestantium ...* Graetii Styriae, Georgius Widmanstadius, 1593. 199, [1] fol. 8° – VD16 H-2758

Poss.: 1) Andreae Kechkés et amicorum Viennae Austriae 1594 (címlap r.); 2) Sum ex libris Georgij Branik mp. 1644. (uo.) Jelzet: 628656. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

3) SPAUTER, Johannes de; NOVIMOLA, Sebastian, interpr.: *Grammaticae institutionis libri septem, una cum carminum eiusdem succincta enucleatione, et dictionum compendiaria interpretatione ...* Viennae Austriae, Raphael Hofhalter, [1562?] (Coll. 1.) – (Coll. 2.) SPAUTER, Johannes de; NOVIMOLA, Sebastian: *Syntaxis ... in absolutissimam methodum redacta ...* Viennae, in Aedibus Caesarei Collegii S.J., 1562. (töredék, kézzel pótolva)

Poss.: 1) Martiusnak 1572 12 napon irtam Andreas Bitz von Inglstat (coll. 1. címlap r.); 2) Andreae Kechkes (uo.); 3) Domini Demetrij Napragy sum modo huius possessor (uo.); 4) Georgij Branik (uo.) Pecsét: 14,209 A/7. Jelzet: 627954. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

Kecskés János (†1639)

Pozsonyi kanonok, jeles könyvgyűjtő. Apja Kecskés András érseki titkár. Megörökölte Telegdi Miklósnak (1535–1586) és Mossóczy Zakariásnak (1542–1587) Kecskés Andrásra hagyott könyveit. 373 kötetét a pozsonyi jezsuita kollégiumnak adományozta.⁶⁰ Mindkét kötetnek Branik György volt a későbbi tulajdonosa:

⁵⁸ SOLTÉSZ Zoltánné: *Neves possessorok újabban felismert kötetei.* = MKsz 1996. 453–454.

⁵⁹ MONOK: „*Ex libris Nicolai Bethlen et amicorum*”..., i. h. (23. jegyzet) 270.

⁶⁰ *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Középkor és kora újkor. V. Jordánszky-kódex-kolostorépítészeti.* Főszerk.: KÖSZEGHY Péter. Bp. 2003. Balassi Kiadó, 263. (MONOK István) – *Adattár 13., i. m.* (56. jegyzet) 132–143. – PAJKOSSY Györgyné: *Ellebodius és baráti körének könyvei az Egyetemi Könyvtárban „Nicassii Ellebodii Casletani et amicorum.”* = MKsz 1983. passim. – *Jezsuita könyvtárak Magyarországon 1711-ig I. Kassa, Pozsony, Sárospatak, Turóc, Ungvár.* Sajtó alá rend.: FARKAS Gábor, MONOK István, POZSÁR Annamária, VARGA András. Szerk.: MONOK István, VARGA András. Szeged. 1990. Scriptum. /Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 17/1./ XIII.

1) CAMERARIUS, Philipp: *Operae horarum subcisivarum, sive meditationes historiae, auctiores quam antea editae ... centuria prima ...* Francofurti, Joannes Saurius, Petri Kopffius, 1602. 474, [58] p. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) CAMERARIUS, Philipp: *Operae horarum subcisivarum, sive meditationes historiae ... centuria et editio correctior, atque auctior, altera ...* Francofurti, Joannes Saurius, Petri Kopffius, 1506 [recte 1606]. [24], 391, [50] p. – (Coll. 3.) CAMERARIUS, Philipp: *Operae horarum subcisivarum, sive meditationes historiae ... centuria tertiae ...* Francofurti, Nicolaus Hoffmannus, Petrus Kopffius, 1609. [38], 379, [30] p. 4° – VD17 23:233857P

Jelzet: 15,447 J/1. Poss.: Ex Bybliotheca Joannis Kecskes 1621. (címlap r.); 2) G. Branik (uo.) Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 4. Regal 3.

2) EUSEBIUS Caesariensis; HOPPER, Marcus, ed.: *Opera, quae magna hactenus doctorum virorum industria ... continet.* Basileae, H. Petri, 1549. [16], 465 [i.e. 765], [1] p., [1], [2], 170 fol. 2° – GBV

Jelzet: 15,750 M/1. Poss.: 1) Anno 1556 14 Die Mense Decembris Emptus (...) fl. Sum Benedicti Fabri Galgocen(sis) (elülső kötéstábla, belül); 2) Anno 1568 15 Die Mensis Januarij inter decimam et undecimam horam noctis R(everendissimi)mus Dominus Nicolaus Olahus Archiepiscopus Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis etc. e vivis Excessit Tyrnaviae (uo., Fabri keze írása); 3) Anno D(omi)ni 1592. Tyrnaviae die 16. Aprilis emptus per me Nicolaum Benedic(tum) flor. 1 d. 50 (címlap r.); 4) Ab A(nn)o 1641 ex Bibliotheca D(omi)ni Joannis Kecskes com(paravit) Georg(ius) Branik (uo.) Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár, Inv. 626004.

Kopcsányi Márton OFConv. (1579–1638)

Ferences hitszónok, író, versszerző. 1608-ban lett a rend tagja. A kismartoni ferences templom és kolostor fölszentelésén ő mondta el az első prédikációt, magyar nyelven. Esterházy Miklós udvari hitszónoka.⁶¹ Az Esterházy-könyvtárban lévő Káldi György prédikációs kötetet maga a szerző ajándékozta neki:

KÁLDI György: *Az vasarnapokra-valo predikatzioknak első része, advent első vasarnapiatol-fogva Sz. Haromság vasárnapjáig ...* Bécsben–Pozsonyban, Rikesz Mihály et typ. Societatis Jesu, 1631. [2], X, 743, [27] p. 2° – RMNy 1509, RMK I. 601

Poss.: R(everen)d(u)s Pr. Kaldi in perpetuam sui memoriam obtulit hanc Postillam, Pro usu F. Martinj B. Kopcsány Posonij 6 Julij A(nn)o 1632. Obijt mundo huic sanctus hic sacerdos A(nn)o 1634 in fine Octobr(is) (címlap r.); Requiem aeternam dona Domine JESV Patrj Georgio Kaldj (uo.); 3) Conuentus Kismartoni(en)sis (17. század, uo.) Pecsét: 15,651 L/1. Jelzet: Inv. 626005-1. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

⁶¹ *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Középkor és kora újkor. VI. Kolostorhálózat–Lestyán.* Főszerk.: KŐSZEGHY Péter. Bp. 2006. Balassi Kiadó, 48–49. (LAKATOS Bálint) – KARÁCSONYI János: *Szt. Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig. I.* Bp. 1923. 109, 110, 114, 115, 443.

Lövei Pellionis György (? – ?)

Református lelkész. A wittenbergi, majd a heidelbergi egyetemen tanult. Rektor Komjátón, Sárospatakon, majd mádi pap volt.⁶² Tézisfuzetét saját kezüleg ajánlotta Ceglédi Szabó Pálnak, mely egy 43 művet tartalmazó kolligátum része.⁶³

COPPEN, Bartholomaeus, praes.; LÖVEI PELLIONIS György, defend.: *Theses theologicae de aeterna Dei praedestinatione quas ... in ... Heidelbergensi Academia ... Die XXV. Septemb. Hora locoque consuetis*. Heidelbergae, Johannes Lancelloti, 1613. 12 p. 4° (Coll. 10.) – RMK III. 7536a

Poss.: D. Ornatiss(imo) Paulo S. Cegledino d(ono) d(edit) Respondens (címlap r.) Pecsét: 15,289 G/9. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár, Inv. 615523-1.

Mossóczy Zakariás (1542–1587)

Jogtudós, könyvgyűjtő, humanista műveltségű főpap (tinini, váci majd nyitrai püspök).⁶⁴ Közel ezer kötetes könyvgyűjteményét a Kecskés-családra hagyományozta, innen nagyobb részt a pozsonyi jezsuitákhoz, majd a budapesti Egyetemi Könyvtárba került.⁶⁵ Egyik könyvének Zsámboky János volt a korábbi tulajdonosa, a másik pedig talán a Kecskés-családon keresztül kerülhetett Branik Györgyhez:

1) GUARNA, Andreas: *Bellum grammaticale ... Certamen, quod habent inter se grammaticorum agmina, cognosces hoc vir amice libro*. Lugduni, Theobaldus Paganus, 1557. 38 p. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) TORDA Zsigmond: *Libellus elegans Galeoti Martii de egregie, sapienter, jocose dictis ac factis Matthiae Sereniss. Ungariae regis, ad inclytum ducem Joannem eius filium ...* Viennae Austriae, Michael Zimmermann, 1563. [76] fol. – RMK III. 505 – (Coll. 3.) JANUS Pannonius; ZSÁMBOKY János, op.: *Jani Pannonii deinde episcopi Quinqueecclesiarum facti, illius cum omni antiquitate vatis comparandi, lusus quidam, et epigrammata, nunc primum ineunta, et excusa ...* Patavii, s. typ., 1559. [31] fol. 8° – RMK III. 468

Poss.: 1) Jenae Mossouio fr(atr)i suo char(issimo) Legauit manu p(ro)pria (coll. 3. címlap r.); Joannes Sambucus d(ono) d(edit) Zachariae Mossouio (uo.) Superex-

⁶² HELTAI János: *Adattár a heidelbergi egyetemen 1595–1621 között tanult magyarországi diákokról és pártfogóikról*. = Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve, 1980. Bp. 1981. OSzK, 299. – ZOVÁNYI Jenő: *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*. Szerk.: LADÁNYI Sándor. Bp. 1977. Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya.

⁶³ A teljes kötet Ceglédi Szabó Pálé volt, ő köttette egybe a műveket. Ebben a kötetben szerepel a Szenci Molnár Albert dedikálta mű is. Lásd ezen tanulmány Szenci Molnár Albert részét.

⁶⁴ *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Középkor és kora újkor. VII. Lethenyi-műgyűjtemény*. Főszerk.: KÖSZEGHY Péter. Bp. 2007. Balassi Kiadó, 465–466. (LAKATOS Bálint), 466. (VARGA András)

⁶⁵ IVÁNYI Béla: *Mossóczy Zakariás könyvtára*. In: *Adattár 11., i. m.* (18. jegyzet) 451–484. – KOMOROVÁ: *Knižnica Zachariáša Mošovskéh ...*, i. m. (57. jegyzet) 301 l. – PAJKOSSY: *Ellebo-dius ...*, i. h. (60. jegyzet) 225–242. – BOROSS Klára: *A Pozsonyi Humanista Kör könyvei ...* i. h. (52. jegyzet) 164.

libris: N. P. – M. D. LXX. VII. Jelzet: No. 8787. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer II. Kasten O. Regal 4.

2) HESIODUS: *Opera, quae quidem extant, omnia Graece, cum interpretatione Latina eregione ... Accessit nunc demum Herculis Scutum doctiss. carmine a Joanne Ramo conversum ...* Basileae, Joannes Oporinus, 1564. [16], 500, [32] p. 8° – VD/16 H-2683

Poss.: 1) Gregorius Lowizanus Canonicus Nitriensis 1569. (címlap r.); 2) Jam Zach(ariae) Mossoci Prot(onota)rij Ap(ostoli)cj Lectoris Nittr(iensis). 1572. (uo.); 3) Georgij Branik mpa (uo.) Pecsét: 14,454 B/6. Jelzet: Inv. 625466. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

Náprági Demeter (1564–1619)

Humanista műveltségű főpap (erdélyi, veszprémi és győri püspök, kalocsai érsek), mecénás.⁶⁶ Egykori bibliotékájáról nem maradt fenn összeírás, nagyságáról csak feltételezéseink vannak. A hagyomány szerint 200–300 kötetes könyvtárral hagyta el erdélyi püspöki székhelyét, Gyulafehérvárt. Könyveinek egy része (50 kötet) ma a győri Székesegyházi Könyvtárat gazdagítja.⁶⁷ Az Esterházy-könyvtárban három kötete maradt fenn:⁶⁸

1) DES FREUX, André: *De utraque copia, verborum et rerum praecepta, una cum exemplis dilucido breuique carmine comprehensa, ut facilius et iucundius edisci, ac memoriae quoque firmitus inharere possint.* Viennae Austriae, Raphael Hoffhalter, 1561. [1], 36 fol. 4° – VD16 D-599

Poss.: 1) Stephanus Szuhaj d(ono) d(edit) [...] (címlap r.) 2) Magister Joannes Mollensis ultima Feb(ruarii) 1583 finem fecit (36. fol. v.); 3) Demetrius Napragj (hátsó kötéstábla, belül). Superexlibris: F. Z. 1580. Pecsét: 15,257 G/7. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 5. Regal 1.

2) SPAUTER, Johannes de; NOVIMOLA, Sebastian, interpr.: *Grammaticae institutionis libri septem, una cum carminum eiusdem succincta enucleatione, et dictionum compendiarum interpretatione ...* Viennae Austriae, Raphael Hofhalter, [1562?] (Coll. 1.) – (Coll. 2.) SPAUTER, Johannes de; NOVIMOLA, Sebastian: *Syntaxis ... in absolutissimam methodum redacta ...* Viennae, in Aedibus Caesarei Collegii S.J., 1562. (töredék, kézzel pótolva)

Poss.: 1) Martiusnak 1572 12 napon irtam Andreas Bitz von Inglat (coll. 1. címlap r.); 2) Andreae Kechkes (uo.); 3) Dominus Demetrius Napragy sum modo

⁶⁶ Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Középkor és kora újkor. VIII. Műhely–paleográfia. Főszerk.: KÖSZEGHY Péter. Bp. 2008. Balassi Kiadó, 126–129. (ÁCS Pál) – KOLLÁNYI Ferenc: *Esztergomi kanonokok, 1100–1900.* Esztergom, 1900. 188–189.

⁶⁷ VÁSÁRHELYI Judit: *A győri Székesegyházi Könyvtár possessorai. I. Náprági Demeter könyvtára.* = MKsz 1980. 117–130. – JENEI Ferenc: *Az utolsó magyar humanista főpap: Náprági Demeter.* = ItK 1965. 137–151.

⁶⁸ Részletesebben: ZVARA Edina: *Náprági Demeter három könyve az Esterházy-könyvtárban.* In: „mint az gyümölcsös és termett szőlőveszszöc” *Tanulmányok P. Vásárhelyi Judit tiszteletére.* Szerk.: STEMLER Ágnes, VARGA Bernadett. Bp. 2010. OSzK, 263–268.

huius possessor (uo.); 4) Georgij Branik (uo.) Pecsét: 14,209 A/7. Jelzet: D 468, 627954. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

3) SZILVÁSI János: *Antiquitas et perpetua duratio fidei catholicae. Seu tabulae testimoniorum ex sacris libris, et sanctorum patrum scriptis, seruatata serie temporis petitorum, de octo magnis in fide controversiis ...* Claudiopoli, typ. Heltanis, 1597. [12], 115, [1] p. 4° – RMNy 808, RMK II. 272

Poss.: 1) Demetrij Ep(isco)pi Transil(vaniae) m(anu) p(ropri)a (címlap r.); 2) Stephani Szikszajj Secretarij Palatinatis m(anu) p(ropri)a (uo.) Pecsét: 15,357 H/4. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittle, Kasten 5. Regal 2.

Öppy Jakab (17. század)

A strasbourggi egyetem hallgatója volt,⁶⁹ az Esterházy-gyűjteményben fennmaradt könyvét valószínűleg diákévei alatt vásárolta meg:

TAUFRER, Johannes: *Disputationes theologicae apologeticae. Oppositae Johannis Piscatoris responsioni ad disputationem contra absolutum reprobationis decretum in Academia Argentinensi habitam ...* Argentorati, Marcus ab Heyden, 1616. [12] p. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) TAUFRER, Johannes, praesid.; HAGENOENSIS, Michael Wenceslaus, prop.: *Disputatio apologetica prima, opposita Johannis Piscatoris responsioni ad primum syllogismum specialem disputationis, contra absolutum reprobationis decretum in inclyta Argentinensi Academia habitae ...* Argentorati, Marcus ab Heyden, 1616. [48] p. – (Coll. 3.) TAUFRER, Johannes, praesid.; SCHMIDT, Johannes, prop.: *Disputatio apologetica secunda, opposita Johannis Piscatoris responsioni, ad secundum et tertium syllogismum specialem disputationis, contra absolutum reprobationis decretum in inclyta Argentinensi Academia habitae ...* Argentorati, Marcus ab Heyden, 1616. [50] p. – (Coll. 4.) TAUFRER, Johannes, praesid.; PISTORIUS, Johannes Petrus, prop.: *Disputatio apologetica tertia, opposita Johannis Piscatoris responsioni, ad quartum et quintum syllogismum specialem disputationis, contra absolutum reprobationis decretum in inclyta Argentinensi Academia habitae ...* Argentorati, Marcus ab Heyden, 1617. [56] p. – (Coll. 5.) TAUFRER, Johannes, praesid.; BRECHT, Clemens, prop.: *Disputatio apologetica quarta, opposita Johannis Piscatoris responsioni, ad VI. VII. VIII. syllogismos speciales disputationis, contra absolutum reprobationis decretum in inclyta Argentinensi Academia habitae ...* Argentorati, Marcus ab Heyden, 1617. [68] p. – (Coll. 6.) TAUFRER, Johannes, praesid.; BENTZIUS, Samuel, prop.: *Disputatio apologetica quinta, opposita Johannis Piscatoris responsioni, ad nonum et decimum syllogismum specialem disputationis, contra absolutum reprobationis decretum, in inclyta Argentinensi Academia habitae ...* Argentorati, Marcus ab Heyden, 1617. [50] p. – (Coll. 7.) TAUFRER, Johannes, praesid.; ANDREAE, Martinus, prop.: *Disputatio apologetica quarta, opposita Johannis Piscatoris responsioni, ad*

⁶⁹ SZINNYEI József: *Magyar írók élete és művei. X. Bp. 1980–1981. 46. Műve: Dodecas VII. Miscellaneorum questionum, ex. C. Cornelii Taciti, de situ moribusque gemanorum (sic), libello desumptarum. Quam a se conscriptam ... in inclyta Argentoratensium Academia. Praeside M. M. Mathia Berneggero ... Publicae disquisitioni submittit ad diem 8. Aprilis Jacobus Öppy Raika-Pan.* Argentorati, Joannes Caroli, 1614. [12] p. 4o (RMK III. 1179) – WIX Györgyné: *Régi magyarországi szerzők. I. A kezdetektől 1700-ig.* Szerk. és befejezte: P. VÁSÁRHELYI Judit; a szerk. munkatársai: Kis Elemérné és KOVÁCS Zsuzsanna. Bp. 2007. OSzK, 592.

XI. XII. XIII. *sylogismos speciales disputationis, contra absolutum reprobationis decretum, in inelyta Argentinensi Academia habitae ...* Argentorati, Marcus ab Heyden, 1617. [74] p. 4° – VD17 12:112313S

Poss.: Ex libris Jacobi Öppy (coll. 1. címlap r.) Pecsét: 15,334 H/3. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittle, Kasten 4. Regal 2.

Prágai András (1588–1592 között–1636)

Református író, költő, fordító, a magyar manierista irodalom jelentős alakja. Heidelbergi peregrinus, David Pareus egyik tanítványa. Hazatérte után több helyen is szolgált, így Rákóczi György udvari papja is volt.⁷⁰ Baráti kapcsolatban állt többek között Szenci Molnár Alberttel.⁷¹ Legfontosabb munkája Antonio Guevara művének magyar nyelvre fordítása: *Fejedelmek serkentő órája* (Bártfa, 1628).⁷² Az Esterházy-könyvtárban két kötete maradt fenn, melyeket barátjának, Ceglédi Szabó Pálnak ajánlott:

1) BESSE, Pierre de: *Eucharisticum Coppensteinium ex conceptibus Besseanis ... Conciones de eucharistiae et sacramento, et sacrificio, et usu sub una vel utraque specie ...* Mainz; Köln: P. Besse, Pierre de Henning: J. Volmar, 1615. 175 p. – VD-17.12:191911F – (Coll. 1.) – (Coll. 2.) BESSE, Pierre de: *Nucleus Coppensteinus ex conceptibus praedicabilibus ... in ferias quadragesimales ...* Mainz; Köln, P. Henning: J. Volmar, 1615. [2], 355–834 p. 8° – VD-17 12:191844T

Poss.: 1) Clarissimo Viro D. Paulo S. Czegledi Amico suo mellitissimo aeterna memoria, summa observantia colendo curavit Heidelbergae Andreas Pragai (előzőek lap r.); 2) Recepti in Synodo Űrmeniensi A(nn)o 1618 15. 7bris. Ego Paulus Cegledinus (uo.) Superexlibris: P. S. CZ. 1618. Pecsét: 14,473 B/7. Jelzet: Inv. 625935. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

2) BESSE, Pierre de; COPPENSTEIN, Andreas: *Nucleus Coppensteinus ex conceptibus praedicabilibus ... in dominicas Hybernas ... Moguntiae, Petri Henningii, Joannes Volmari, 1615. [32], 623 p. – VD17 12:191839Z (Coll. 1.) – (Coll. 2.) BESSE, Pierre de; COPPENSTEIN, Andreas: Nucleus Coppensteinus ex conceptibus praedicabilibus ... in festa potiora per annum ... Moguntiae, Petri Henningii, Joannes Volmari, 1615. 350 p. 8° – VD17 12:191839Z*

Poss.: Vitae integerrimo Doctrina Clarissimo Viro D. Paulo S. Czegledi Amico gratissimo / Fratri in Christo Commembri / Sodali Lepidissimo / Curavit Heidelbergae And(reas) Pragaj prius e vivis excedas Paule Czegledi quam noster Vivax: emoriatur

⁷⁰ HELTAI: *Adattár ..., i. h.* (62. jegyzet) 313.; *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Középkor és kora újkor. IX. Pálffy-rénes forint.* Főszerk.: KÖSZEGHY Péter. Bp. 2009. Balassi Kiadó, 278–281. (ÁCS Pál)

⁷¹ Molnár Albert 1616. szeptember 9-ei naplóbejegyzésében említi Págyai Andrást: „Heidelbergben Scultetus úr öt tallért adott nekem, a hatodikat Prágai András úr adta hozzá: *Szenci Molnár Albert naplója*. Közzéteszi: SZABÓ András. Bp. 2003. Universitas. /Historia Litteraria 13./ 186. – HERPEI János: *Prágai András emlékei*. In: *Polgári irodalom és kulturális törekvések a század első felében. Herepei János cikkei*. Szerk.: KESERŰ Bálint. Bp–Szeged, 1965. /Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez I./ 112–116.

⁷² RMNy 1400, RMK I. 566

amor (előlső kötéstartó, belül); 2) Recepti Ürmenij in Synodo A(nn)o 1618 17 7bris Paulus Cegledinus m(anu) p(ro)pr(ia) (uo.); Pauli Cegledini 1618 7bris Szerdahel. Lectorem vigilem brevitatis desiderat, atque Dicentem talem, qui amplificare sciat. NB. (címlap r.) Superexlibris: P. S. CZ. 1618. Pecsét: 15,029 F/5. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittleere, Kasten 3. Regal 1.

Rohonczy István (†1652)

Esztergomi kanonok, csanádi püspök.⁷³ Az Esterházy-könyvtárban egy kötete maradt fenn:

LORCHANO, Gaspar: *Mercurii Gallobelgici succenturiati, sive rerum in Gallia et Belgio potissimum: Hispania quoque, Italia, Anglia, Germania, Ungaria, Transylvania, vicinisque locis ab anno 1596. ad medium usque Aprilis, praesentis anni 1603. gestarum, historicae narrationis continuatae; tomus quartus ...* Coloniae Agrippinae, Gulielmi Lutzenkirchii, 1603. [8], 472 p. – VD17 23:640556P (Coll. 1.) – (Coll. 2.) ENS, Caspar: *Annalium Mercurio Gallobelgico succenturiatorum tomus quintus in tres libros tributus, in quibus praecipua quae ab anno 1603. usque ad praesentem annum 1606. Memoratu digna contigere describuntur ...* Coloniae Agrippinae, Gulielmus Lutzenkirchius, 1606. [8], 408 p. 8° – GBV

Poss.: 1) Steph(ani) Rohonczi(j) (címlap r.); 2) 1632 Sum[....] Matthaei (...) (uo.) Pecsét: Zimmer III. Kasten L. Regal 1. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer III. Kasten L. Regal 1.

Szenci Molnár Albert (1574–1634)

Költő, író, fordító, bibliakiadó.⁷⁴ Az Esterházy-könyvtárból két olyan mű ismert, amely Molnár Alberthez és a református püspök Ceglédi Szabó Pálhoz is köthető. Életrajzi adataiból, naplójából nem derül ki, milyen szorosabb kapcsolatban állt Szabó Pállal. Szabó a heidelbergi peregrinusok egyik legkiválóbb tagja volt, aki hazatérte után több fontos egyházi tisztséget is betöltött, többek között dunántúli püspök is volt.⁷⁵ Az első könyv egy 43 művet tartalmazó kolligátum, amelyet valószínűleg Szabó köttetett be. A kötet 38. darabja Molnár Albert házasságát ünneplő nyomtatvány, melyet saját maga dedikált Szabó Pálnak:⁷⁶

⁷³ KOLLÁNYI: *Esztergomi kanonokok ...*, i. m. (66. jegyzet) 254–255.

⁷⁴ *Új Magyar Irodalmi Lexikon. III. P–Zs.* Főszerk. PÉTER László. Bp. 1994. Akadémiai Kiadó, 1948–1950. (IMRE Mihály)

⁷⁵ HELTAI János: *Alvinczi Péter és a heidelbergi peregrinusok*. Bp. 1994. Balassi Kiadó. /Humanizmus és reformáció 21./ 49. – SZELESTEI NAGY: *Ceglédi Szabó Pál ...* i. h. (7. jegyzet) 97–121.

⁷⁶ Jelen tanulmányban csak a dedikációval ellátott kötet adatait közöljük. A kolligátumban lévő többi mű leírása egy későbbi, a Ceglédi Szabó Pál könyveit bemutató kötetünkben olvasható majd. – A Molnár Albert házasságát ünneplő két kiadványról lásd: P. VÁSÁRHELYI Judit: *Oppenheimeri nyomtatványok Szenci Molnár Albert esküvőjére*. In: *Summa. Tanulmányok Szelestei N. László tiszteletére*. Szerk.: MACZÁK Ibolya. Piliscsaba. 2007. Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK. /Pázmány Irodalmi Műhely. Tanulmányok/ 336–340.

1) *Hymenaeus in nuptias ... Alberti Molnaris Szenciensis Ungari et Kunigundis Ferinariae Marpurgensis Hassae, cui accessit Propempticon ... d. Casparis Sturmii theol. Marpurg. et concio nuptialis germanica a r. d. Valentino Laupaeo, pastore ad D. Catharinam Oppenheimii habita, anno mense, die quem sequens complectitur chronostichon ... Oppenheimii, Hieronymus Galleri, 1611. [13] f. 4° (Coll. 38.)*

Poss.: D(omi)no Paulo Cegledino amoris ergo dedit Molnar Marpurgi 1612. (címlap r.) Pecsét: 15,289 G/9. Jelzet: Inv. 615523-1. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

2) MUSCULUS, Wolfgang: *In Davidis psalterium sacrosanctum commentarii ... Editio postrema. Basileae, Sebastianus Henricpetri, 1599. [72], 1098, [2] p. 2° – VD16 B-3265*

Poss.: 1) Alberti Molnar 1613. Marpurgi (címlap r.); Emptus ab eodem flo. 2 den. 75 per possessorem Paulum Cegledinum Tyrn(aviae) 1615 5 Maij (uo.) Pecsét: 15,843 N/2. Jelzet: Inv. 634547. Megj.: a kötetben egy magyar nyelvű levél található, amelyet Szenci Csene Péter írt Ceglédi Szabó Pálnak. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

Szuhay István (1551–1608)

Váci, egri, nyitrai püspök, kalocsai érsek, a magyar kamara elnöke.⁷⁷ Nagy szerepe volt több magyar protestáns arisztokrata elleni hűtlenségi perben, nevét leginkább Illésházy István elítélésével tette hírhedtté.⁷⁸ Nem tudjuk, hol lehetett könyvtára, könyvei szétszóródtak.⁷⁹ Az Esterházy-könyvtárban több kötetben is szerepel a Szuhay István név, de nem mind köthető a kalocsai érsekhez, hiszen egy-két esetben a név mellett halála (1608) utáni dátum szerepel. Valószínűleg az érsek könyve volt a következő három kötet:

1) AYRER, Jacob: *Historischer Processus iuris. In welchem sich Lucifer uber Jesum, darumb daß er ihm die Hellen zerstöhrt ... Franckfort am Mayn, Wolfgang Richtern, 1604. [12], 742, [68–] p. 2° – VD17 3:614681H*

Poss.: 1) Sum Francisci [...]thij Emptus fl. 4. (címlap r.); 2) Stephani Suhay (uo.) Pecsét: Zimmer III. Kasten J. Regal 4. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer III. Kasten J. Regal 4.

2) CICERO, Marcus Tullius; Lambin, Denis, ed.; Godefroy, Denis, not.: *Opera omnia ... Lugduni, Sybille a Porta, 1588. [4] fol., 436 col., [1] fol., 958 col., [1] fol., 636 col., [2] fol., 714 col., [39] fol. 8o (4o) – HBZ*

Poss.: 1) Sum ex libris Absol(on) a Donig (címlap r.; 16. század.); Absolon a Donig, hunc librum titulo emptionis possidet (címlap r., hátsó kötéstáblán belül); 2) Joh. Nemanissius(?) (...) Dei (címlap r., 16. század.); 3) Stephani Szuhay (címlap r.; 17. század eleje). Jelzet: Inv. 625873. Helye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

⁷⁷ KOLLÁNYI: *Esztergomi kanonokok ... i. m.* (66. jegyzet) 187–188.

⁷⁸ HOLL Béla: *Ferenczffy Lőrinc. Egy magyar könyvkiadó a XVII. században.* Bp. 1980. 29.

⁷⁹ MONOK: „*Ex libris Nicolai Bethlen et amicorum*” ..., i. h. (23. jegyzet) 273.

3) DES FREUX, André: *De utraque copia, verborum et rerum praecepta, una cum exemplis dilucido breuique carmine comprehensa, ut facilius et iucundius edisci, ac memoriae quoque firmitus inharere possint.* Viennae Austriae, Raphael Hoffhalter, 1561. [1], 36 fol. 4° – VD16 D-599

Poss.: 1) Stephanus Szuhaj d(ono) d(edit) [...]; 2) Magister Joannes Mollensis ultima Feb(ruarii) 1583 finem fecit (36. fol. v.); 3) Demetrius Napragj (hátsó kötetstábla, belül). Pecsét: 15,257 G/7. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 5. Regal 1.

Zsámboky János (1531–1584) könyvedikációi

Filológus, történetíró, orvos, császári tanácsos, neves könyv-, kézirat- és éremgyűjtő. Életének nagyobb részét Bécsben töltötte, könyvtára is ott volt. A magyarországi főurakkal, a főpapság jeles képviselőivel szoros kapcsolatot tartott, akiknek saját gyűjteményének darabjait is kölcsönadta. Könyvtára a császári gyűjteménybe került, amit Hugo Blotius katalogizált 1587-ben, amikor a tudós özvegyétől átvette a könyvhagyatékot. A nagyszámú orvosi és teológiai munka mellett elsősorban a filológiai és a történeti művek tették ki a könyvanyag legjelentősebb részét.⁸⁰ Az Esterházy-könyvtárban két kötete maradt fenn, az első korábban Mossóczy Zakariásé, az utóbbi Oláh Miklósé és Listi I. Jánosé, azaz a Pozsonyi Humanista Kör tagjaié volt:

1) GUARNA, Andreas: *Bellum grammaticale ... Certamen, quod habent inter se grammaticorum agmina, cognosces hoc vir amice libro.* Lugduni, Theobaldus Paganus, 1557. 38 p. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) TORDA Zsigmond: *Libellus elegans Galeoti Martii de egregie, sapienter, jocose dictis ac factis Matthiae Sereniss. Ungariae regis, ad inclytum ducem Joannem eius filium ...* Viennae Austriae, Michael Zimmermann, 1563. A–I = [76] fol. – RMK III. 505 – (Coll. 3.) JANUS Pannonius; ZSÁMBOKY János, op.: *Jani Pannonii deinde episcopi Quinqueecclesiarum facti, illius cum omni antiquitate vatis comparandi, lusus quidam, et epigrammata, nunc primum ineunta, et excusa ...* Patavii, s. typ., 1559. A–D7 = [31] fol. 8° – RMK III. 468

Poss.: 1) Jenae Mossouio fr(atr)i suo char(issimo) Legauit manu p(ro)pria (coll. 3. címlap r.); Joannes Sambucus d(ono) d(edit) Zachariae Mossouio (uo.) Superexlibris: N. P. M. D. LXX. VII. Jelzet: No. 8787. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer II. Kasten O. Regal 4.

2) BUECHINGER, Michael: *Historia ecclesiastica nova. Qua brevi compendio, re sin ecclesia gestae, romanorumque pontificum a B. Petro usque ad Paulum III.*

⁸⁰ *A Zsámboky-könyvtár katalógusa. Gulyás Pál olvasatában.* Bev.: ÖTVÖS Péter. Bibliográfia: VARGA András. Szerk.: MONOK István. Szeged, 1992. Scriptum. /Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 12/2./ – MONOK: *Les bibliothèques ..., i. m.* (15. jegyzet) 123–125. – BOROSS: *A Pozsonyi Humanista Kör könyvei ..., i. h.* (52. jegyzet) 160, 163–164. – ALMÁSI Gábor: *Két magyarországi humanista a császári udvar szolgálatában: Dudith András (1533–1589) és Zsámboky János (1531–1584).* (I. rész) = Századok 2005. 889–922; (II. rész) 2005. 1131–1168. – MONOK–BUDA–HAPÁK: *A magyar bibliofília ..., i. m.* (14. jegyzet) 94.– ZVARA: *A Listi-család könyvei ..., i. h.* (5. jegyzet) 47–51, 58.

describuntur ... Moguntiae, Franciscus Behem, 1560. [12], 159, [16] p. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) NAUSEA, Fridericus: Ad Paulum III. pontificem max. ... Romanorum, Hungariae, Biemiaeque, etc regis et archiducis ... regis ... Ferdinandi a sacris studijs et consilij, etc. rerum conciliarium libri quinque. Lipsiae, Nicolaus Wolrab, 1538. [6], XL fol. – (Coll. 3.) PHIGIUS, Albertus: Apologia indicti a Paulo III. rom. pont. concilij aduersus Lutheranae confoederationis rationes plerasque, quibus eidem detrahunt, nuper in orbem sparsas ... Coloniae, Hnr. v. Neuss, 1537. [42] p. – (Coll. 4.) THEOPHILACTUS de Achrida; SIFANUS, Laurentius, interpr.: Explicationes in acta apostolorum, concise ac breuiter ex patribus collectae, Graece nunc primum editae ex Bibliotheca Clarissimi viri Joannis Sambuci Pannonij Tirnauiensis ... Coloniae, haer. Arnoldi Birckmanni, 1567. [8], 212 p. 2°

Poss.: 1) R(everendo) D(omi)no Nicolao Olao Sereniss(imae) Reginae Hungariae etc. Secretario (coll. 3. címlap r.); 2) Mag(nifi)co d(omi)no Joan(ni) Listio consiliar(ío) et secret(ario) Caes(ariae) Mai(estatis) semper f(rat)ri Samb(ucus) (coll. 4. címlap r.) Pecsét: 15,748 L/8. Helye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere, Kasten 4. Regal 6.

EDINA ZVARA

Notes de possesseurs de collectionneurs connus dans la bibliothèque Esterházy

La bibliothèque Esterházy était une des collections les plus riches de son époque en Hongrie. La collection de la famille appartient aux bibliothèques rares du début de l'ère moderne, qui existent toujours, ses volumes, sont à examiner. Elle a été fondée à l'époque de Miklós Esterházy (1583–1645), palatin de Hongrie. Son fils, Pál Esterházy (1635–1713) avait uni sa propre bibliothèque du château de Kismarton, avec les livres de son père de Lakompak, puis il y ajouta la bibliothèque de Fraknó. Les livres, que Esterházy, dans son testament de 1695 a légué au couvent franciscain local, ont été transportés dans le couvent en 1756. Les volumes sont retournés dans le château au début du 20e siècle, où János Harich en 1937 en a dressée un catalogue. A la fin de la 2e guerre mondiale, et les Allemands et les Russes ont également enlevé des quantités importantes de livres. La plus grande partie des livres se trouvent aujourd'hui dans la Schloss Bibliothek de Kismarton, une autre partie dans la Bibliothèque de Langues Étrangères de Rudomino à Moscou. Quelques volumes ultérieurs sont conservés dans des institutions hongroises et slovaques. Selon les notes de possesseurs Pál Esterházy avait acquis les livres des autres membres de sa famille également. On connaît la grande étendue de la famille, de ses rapports, cela explique également l'acquisition des livres par la bibliothèque de Kismarton de plusieurs savants, personnages ecclésiastiques, de diplomates, comme la famille Listi et de Miklós Oláh (1493–1568). La collection avait acquis les livres de plusieurs pasteurs protestants exerçant leurs fonctions dans les domaines Esterházy, comme Pál Ceglédi (†1649) et János Kanizsai Pálfi (1582–1641). Dans notre communication présente nous publions les données bibliographiques des livres dans lesquels figurent des notes de possesseurs ou dédications, notes de donation, provenant de personnages importantes de l'histoire de civilisation hongroise.